

Επιχειρήματα & Βιβλιογραφία Συμποσίου Ψυχοσωματικής 2013

Ο τίτλος του 2^{ου} Συμποσίου της Ελληνικής Ψυχοσωματικής Εταιρείας "*Ενοχή και Σωματοποίηση*", μας προσκαλεί να αναζητήσουμε τις ψυχικές διεργασίες που διακινούνται από τις διάφορες μορφές ενοχής, επηρεάζοντας ποικιλόμορφα τον ψυχισμό. Διαιωνίζοντας ένα απρόσιτο παρελθόν ασυνείδητων ή συνειδητών παραπτώματων του υποκειμένου, η ενοχή μπορεί να οδηγήσει και σε σωματοποιήσεις, έως και στην έκλυση μιας νόσου. Συχνή είναι επίσης η περίπτωση κατά την οποία το υποκείμενο, στην προσπάθειά του να προσδώσει νόημα στα τεκταινόμενα, αποδίδει δευτερογενώς την εμφάνιση μιας νόσου σε μια ασυνείδητη ενοχή. Η έννοια της ενοχής είναι θεμελιώδης αλλά και αινιγματική, ωθώντας έτσι τον Freud στην ερευνητική του πορεία να την επισκέπτεται διαρκώς και να την αναθεωρεί, όταν αντιμετώπιζε κλινικά ή θεωρητικά αδιέξοδα. Συσχέτισε την ενοχή με την εκδήλωση των παιδικών σεξουαλικών και επιθετικών ενορμήσεων. Όπως επίσης, της απέδωσε μια φυλογενετική προέλευση, η οποία ανάγεται στον φόνο του μυθικού πατέρα της προϊστορίας από τους γιους του. Αυτή είναι η μορφή φυλογενετικής και κοινής σε όλους, ενοχής.

Η παθολογική ενοχή αποτελεί ένα «τόπο» διαιωνιζόμενου και απρόσιτου παρελθόντος που φιλοξενεί φανταστικά κυρίως παραπτώματα του υποκειμένου. Ο φροϋδικός όρος του "*ασυνείδητου συναισθήματος ενοχής*» υποδηλώνει ότι το υποκείμενο δεν αισθάνεται ένοχο, αλλά άρρωστο και ότι επιδιώκει να τιμωρηθεί. Το ασυνείδητο συναίσθημα θα πυροδοτήσει μια ψυχική διεργασία η οποία καταλήγει στην ανάγκη για τιμωρία. Με αυτόν τον τρόπο η ενοχή εκδραματίζεται, γίνεται πράξη, συμπεριφορά, αντί να βιωθεί συναισθηματικά ή να εκφραστεί αναπαραστατικά στην συνείδηση.

ε ψ σ ε - i p s o p . m a r t y

Στην ψυχαναλυτική θεωρία, η γένεση του αισθήματος ενοχής θα αποδοθεί πρώτα σε μια αρχή, ή λειτουργία, αυτοπαρατήρησης. Στην δεύτερη θεωρία των ενορμήσεων, αποδίδεται στην σχέση μεταξύ Εγώ και Υπερεγώ, που στις παθολογικές περιπτώσεις καθίσταται "καθαρή καλλιέργεια του θανάτου", όπως αναφέρει ο Freud. Ωστόσο το συναίσθημα της ενοχής αποτελεί έναν σημαντικό οικονομικό και δυναμικό παράγοντα κατά την δόμηση και την λειτουργία του ψυχισμού, όταν συντηρείται η διαπλοκή μεταξύ ενορμήσεως ζωής και ενορμήσεως θανάτου.

Οι ψυχοσωματιστές της Σχολής των Παρισίων υποστηρίζουν ότι το αίσθημα ενοχής και η σωματοποίηση διατηρούν πολύπλοκες και πολυποίκιλες σχέσεις, τόσο λόγω των πολλαπλών μορφών της ενοχής όσο και της διαφορετικότητας των ψυχικών διαδικασιών που απολήγουν σε σωματοποιήσεις. Στους ασθενείς με μη νευρωτική δομή, οι οποίοι εμφανίζουν αστάθεια ή σαφή ανεπάρκεια της ψυχικής δομής και λειτουργίας καθώς και συχνές καταστάσεις αποψυχοποίησης, η ενοχή φαίνεται να μην εκφράζεται με την οιδιπόδεια εκδοχή της, αλλά κυρίως μέσα από τις απαιτήσεις ενός θανατηφόρου ιδεώδους εγώ στο πλαίσιο ενός ναρκισσισμού θανάτου, και μια στάση ζωής που διαπερνάται από μια σαδομαζοχιστική συμπεριφορά στην οποία δεσπόζει ο μαζοχισμός θανάτου.

Ιδιαίτερη σημασία σ' αυτήν την θεματική προσλαμβάνει η κατά Marty δράση του *Ιδεώδους Εγώ*, το οποίο επιτάσσει το υποκείμενο να συμμορφώνεται με απαιτήσεις υφασμένες από την σύνδεσή του με ένα παντοδύναμο πρωτογενές αντικείμενο. Η αποτυχία στην επίτευξη του απρόσιτου βιώνεται ως ναρκισσιστικό πλήγμα, που οδηγεί στην ψυχική αποδιοργάνωση, αλλά ενδεχομένως και σε σωματοποιήσεις. Αυτή η υπερβολική απαίτηση δομείται ως στοιχείο του χαρακτήρα και της συμπεριφοράς, με βάση εξιδανικευμένες αλλά αδιαφοροποίητες και μη διεργάσιμες παντοδύναμες γονεϊκές εικόνες. Βιώνεται ως μια υποκειμενική παντοδυναμία, η οποία ευρίσκεται στον αντίποδα του απρόσωπου υπερεγώ. Αυτές

οι κλινικές παρατηρήσεις και θεωρητικές προσεγγίσεις της ενοχής, θέτουν προς συζήτηση τον ρόλο των ιδεωδών και του ιδεώδους εγώ στην διαδικασία της σωματοποίησης, όπως και στην υποβάθμιση της ατομικής υπερεγωτικής λειτουργίας που επιτελείται κάτω από την επιρροή του συλλογικού υπερεγώ.

Η έννοια της *πρωτογενούς ενοχής* συνδέεται με δυσκολίες στις πρώιμες σχέσεις με το αντικείμενο και ιδίως με διαταραχές της ενορμητικής ζωής του υποκειμένου, επειδή η απρόσκοπτη έκφρασή της θα σήμαινε την φαντασιακή καταστροφή του αντικειμένου. Η προσπάθεια του υποκειμένου να αντιμετωπίσει την ενοχή και τις συχνά κατεσταλμένες ενορμητικές ώσεις, το ωθεί σε μια ιδιαίτερη ψυχική οργάνωση, η οποία καθιστά δυνητικά ευάλωτο το σώμα.

Ενώ σε πολλές ψυχικές διαταραχές η ενοχή λειτουργεί ως κίνητρο για τιμωρία, αλλά και για περεταίρω διεργασία και διαπραγμάτευση της, σε περιπτώσεις σωματοποιήσεων η ενοχή μοιάζει να είναι μη διεργάσιμη, μη διαμεσολαβούμενη, ή μη χρησιμοποιήσιμη ψυχικά. Υποθέτουμε ότι σε αυτές τις περιπτώσεις, η ενοχή εξ αρχής δεν είχε επαρκή ψυχική ποιότητα και μαζί με την καταστροφικότητα που αποδεδειγμένα μέσα από την λιβιδινική υποβάθμιση και την ενορμητική απεμπλοκή, εκφορτίζεται στο σώμα.

Βιβλιογραφία

- Freud, S. (1913) Totem and Taboo SE 13
- Freud, S. (1914) Mourning and Melancholia SE 14
- Freud, S. (1923) The Ego and the Id SE 19
- Freud, S. (1924) The Economic Problems of Masochism SE 19
- Freud, S. (1920) Civilization and its Discontents SE 21

Roussillon. R. (1999) *Agonie, clivage et symbolisation*. Paris: PUF.

Τεύχος της *Revue Française de Psychosomatique* 2011/1 No 39

τα άρθρα :

Potamianou, A. (2011) Une foie de plus... la culpabilité. p.: 77-90.

Press, J. (2011) Culpabilité Primaire, Défense Maniaque de Comportement et Rêverie Diurne. p.: 51-65.

*Επιστροφή στην αρχική σελίδα
εψσε - ipso p. marty*